

VYVÁŽENOST A NESTRANNOST POŘADU SUPERDEBATA ČESKÉ TELEVIZE

Kvalitativní analýza

PhDr. Tomáš Trampota, PhD., New York University in Prague

PhDr. Tereza Klabíková Rábová, PhD., Univerzita Karlova v Praze

Listopad 2017

Obsah:

1. Shrnutí hlavních závěrů.
2. Teoretická východiska a metodika analýzy.
3. Lingvistická analýza řečových projevů moderátora/ moderátorky.
4. Nonverbální komunikace moderátora.
5. Příznakovost řeči kamery a střihu.

1. Shrnutí hlavních závěrů

- Během celé diskuse hovoří moderátor Václav Moravec **spisovně, srozumitelně, přerušuje debatéry rovnoměrně**, klade otázky či vznáší námitky všem a distribuuje slovo rovnoměrně.
- Moderátorem je dodržováno **důsledné doptávání faktů, snaha o získání odpovědi na zadanou otázku**, snaha přimět k zaujetí jednoznačného stanoviska.
- Oslovování hostů nejsou jednotná, nejsou užívány akademické tituly, ale funkce; nicméně **oslovení jsou neutrální**, stejně jako označení politických subjektů.
- Charakteristické pro Václava Moravce je **opakované užívání výrazu počkejte**; v kombinaci s danými prozodickými prostředky lze jeho užívání hodnotit až jako okřiknutí. Dalšími užívanými výrazy při odebrání (či udílení) slova je *pardon* nebo *promiňte*.
- Z moderátorem užívaných jazykových prostředků nevyplývá, že by jeho záměrem bylo vyvolat mezi účastníky spor; několik konfliktních míst nicméně přítomno je.
- **Nonverbální komunikace moderátora** (mimika a gestika) **jsou po většině bezpříznaková** a neutrální; distribuovaná vůči jednotlivým aktérům debaty rovnoměrně. Neobjevuje se žádný sklon negativní nonverbální reakce na některého z hostů. Moderátor má relativně bohatý rejstřík gest.
- **Práce kamery je neutrální**. Neobjevuje se stranící distribuce příznakových záběrů, jako je pohled/nadhled, přílišný detail atd.
- **Střih a distribuce synchronů a asynchronů je neutrální a nevýhodňuje žádného z aktérů debaty**. Odstřihnutí na nonverbální reakce dalších aktérů během promluvy se objevuje jen minimálně.

2. Teoretická východiska a metodika analýzy

Předvolební televizní debaty představitelů politických stran jsou důležitou složkou mediální produkce v době před volbami a stávají se rutinní součástí předvolebních klání, které společnost očekává. U tohoto typu pořadů je výrazně silněji vyžadováno naplňování normativních požadavků politické **nestrannosti** a **vyváženosti**. Jejich uplatňování naráží na (přínejmenším) dva teoretické problémy: a) výběr hostů do studia, b) pořadí a střídání jejich promluv s alokací rovného času. Výběr hostů do studia v předvolebním období v západních demokraciích zpravidla vychází z předvolebního výzkumu veřejného mínění o potenciálu stran dostat se do Poslanecké sněmovny (případně Senátu u senátních voleb). V některých mediálních systémech dochází k redukci počtu hostů klíčových televizních debat na dva, a to i v zemích, kde kandiduje více subjektů s potenciálem získat křesla v Poslanecké sněmovně či Senátu. Jde ale zejména o politické systémy založené na dvou silných politických stranách (Velká Británie, USA) a vychází také z odlišnosti politického systému založeném na logice „vítěz bere vše“ a absenci koaličních vlád. Tato logika výběru hostů byla uplatněna například britskou BBC u červnových všeobecných voleb ve Velké Británii. Vzorec výběru hostů do Superdebaty České televize je relevantní. Pozitivní je, že se neomezuje jen na politicky „nejsilnější“ subjekty, ale zve všechny strany s potenciálem kolem hranice 5 %. Nekonzervuje tak tak pozici silných stran jejich symbolickou podporou prostřednictvím mediální expozice. V tomto má měření politického potenciálu výhodu před technikami běžného výzkumu veřejného mínění či volebních modelů.

Druhým teoreticky problematickým prvkem předvolebních debat je, že televizní vysílání je svou technickou podstatou silně lineární povahy, která vyžaduje řazení promluv za sebe a tím explicitní hodnocení. Z hlediska našeho sociokulturního kontextu je příznakové, kdo promlouvá jako první, kdo jako druhý atd. Podobně z hlediska kognitivně-psychologického je zásadní, kdo promlouvá jako poslední s ohledem na zapamatování. Tato technologická předpojatost televizního vysílání limituje možnosti absolutní nestrannosti. Jedním z řešení je losování pořadí, tedy ponechání výběru řazení osudu. Druhou možností je následovat výsledky odhadované veřejné podpory. Toto řazení promluv má slabinu v tom, že posiluje stávající rozložení sil právě preferenční expozicí silných subjektů. Na stranu druhou je legitimováno právě distribucí veřejnostní podpory.

Nestrannost a vyváženost politické televizní debaty typu Superdebata by měla sestávat zejména z:

- Rovné **distribuce času** pro promluvy (a mediální expozici) zúčastněných subjektů.
- Rovné **míry kontroverze** kladených otázek vůči politickým subjektům.
 - s možnou variací silnější kontroverze vůči a) stávajícím držitelům moci, kteří se mají zodpovídat prostřednictvím médií veřejnosti a b) představitelům názorů a ideologií, které porušují/ nebo vybízejí k porušování svobod jednotlivců či skupin, nebo některého z principů demokratické společnosti.
- Rovné míry **přerušování promluv** hostů.
- Vyváženého přístupu moderátora k hostům v oblasti **reakce na jejich odpovědi**, jak řečového, tak nonverbálního charakteru.
- Vyváženým **zpracováním mediální expozice** jednotlivých aktérů prostřednictvím řeči kamery a režijního zpracování zejména:
 - Dodržením přirozené ohniskové vzdálenosti záběrů na jednotlivé aktéry, případně rovnocennou distribucí detailních záběrů.
 - Absencí, případně rovnocennou distribucí pohledů a nahlédů na jednotlivé aktéry.

- Rovnocennou distribucí „synchronů“ a „asynchronů“, tedy možnosti promlouvat jak v obrazové, tak zvukové stopě.
- Rovnocennou distribucí záběrů na jiné aktéry během promluvy, kteří promluvu „komentují“ nonverbálními projevy (mimika/ gestika).

Ze jmenovaných znaků jsme se zaměřovali na všechny vyjma prvního - distribuce času, který je ryze kvantitativní povahy a nevhodný pro kvalitativní analýzu.

3. Lingvistická analýza řečových projevů moderátora/ moderátorky

V této části analýzy se zaměříme na **jazykovou složku sdělování**, na **projev moderátora, označování hostů** a politických subjektů, na **příznakové řečové projevy** dyadické komunikace moderátor/ host: přerušování mluvčího, kontraargumentaci, konfliktnost aj.

V případě této debaty se jedná o specifický mediální formát, nejedná se o běžný záměrný výběr vzájemně kontroverzních hostů zpravidla zastupujících různé politické subjekty, ale o deset lídrů nejvýznamnějších celostátních politických uskupení. Uplatňují se zde komunikační specifika každého z účastníků stejně jako jejich reakce na ostatní debatéry, **jedná se o formu polylogu** (nejde pouze o dialog, o dyadickou komunikaci). I tak je ovšem **charakteristika mluvčích** (z principu věci) **velmi pestrá** a i zde se jedná především o snahu účinkujících získat pozitivní image, přesvědčit publikum a naproti tomu negování protivníků (strategie očeňování ostatních). Rozbor jejich promluv a replik netvoří jádro této analýzy, tím je především projev moderátora Václava Moravce (dále VM).

Úvod do diskuse, **přivítání publika** (jež je třetí stranou diskuse) **je důstojné, neutrální, věcné**, pozitivní (*těším se na následující dvouhodinovou debatu*; v průběhu debaty: MK: *Já jsem netušil, že to bude taková sranda*; VM: *To co z toho dělají politici, takové to bývá* (řeceno vážně).

Označování a oslovování účastníků diskuse VM: *aktéři dnešního večera, předseda strany, lídr, Petr Fiala x ale pan Vojtěch Filip* (jde pravděpodobně o nezamýšlené označení, nicméně budí zdání větší zdvořilosti či úcty než oslovení ostatních kandidátů), *kandidující (Zuzana Tvarůžková), lídr, lídr hnutí, celostátní lídr; předseda; Petře Fialo, pane Bartoši, Andreji Babiši, pane Okamuro, pane předsedo Miroslave Kalousku, pane předsedo Filipe*. Typicky VM oslovuje křestním jménem a příjmením. Jednou, zcela v úvodu VM použil neskloněný tvar: *vy jste byl, Tomio Okamura,...*; hodnotící: *vy jako politický matador* (k M. Kalouskovi), SSJČ hodnotí tvar *matador* jako expresivní, často hanlivý výraz.

Oslovování nejsou zcela jednotná, nejsou užívány akademické tituly, **ale funkce; oslovení jsou neutrální**, stejně jako označení politických subjektů; někdy jsou ovšem, i za použití oslovení, v kombinaci s dalšími jevy, příznakové celé výpovědi, viz níže.

Během celé diskuse hovoří VM zcela spisovně, srozumitelně (*Vy byste jako sociální demokraté podpořili ve sněmovně, pokud nová sněmovna... [prte]* – jednou nezřetelná výslovnost. Zcela v úvodu je zmíněn homonymní výraz *kandidátka* ve významu *kandidátní listina* (*Čtyřku má kandidátka ČSSD*), který zde může vést až k nedorozumění (záměna s ženským tvarem *kandidát/kandidátka*). **Zřídka se vyskytlo lehké zaváhání syntaktické**, což je ale v rychlosti a intelektuální náročnosti debaty pochopitelné. Několikrát se VM dopustil přeřeků (*čekáme na Andreje aby Babiše; Promiňte, ale vy, Ivane /pauza/ Bartoši, můžete být bráni jako antisystémová strana, protože... , následující čtyři doby;*), situaci ale vždy zvládl.

Řečové strategie VM a užití komunikační funkce

Moderátorovi se zcela nedaří dosáhnout tzv. neutralistického postoje (ve skutečnosti ho nelze dosáhnout nikdy, neboť nelze nezaujímat nějakou pozici), nicméně přerušuje všechny debatéry, klade

otázky či vznášejí námitky téměř všem, ptá se na skutečnosti, jež mohou být nepříjemné, má snahu dávat prostor a slovo rovnoměrně (i když se zdá, že někteří z debatérů vedou delší repliky).

Nevyhýbá se **subjektivizaci**, stavění se do centra dění: *můžete mi říci konkrétní důkazy; vy jste mi dlužil a dlužíte mi odpověď na otázku; já se vás ptám; těším se na následující dvouhodinovou debatu (= evidentní a deklarovaný zájem moderátora o téma) ...; předpokládám TO ten návrh předloží...* (bylo by možné užít výrazy plurálové či kolektiva jako např. *my/voliči/diváci/veřejnost/občané* aj.) přitom v úvodu užije plurálové formule: *Pojďme přivítat...*

Reformulace: uvozeno opakovaně výrazem *jinými slovy; jinými slovy vy počítáte s AB jako ...; vy znáte ODS, vy jste přece předseda KSČM, vy tedy můžete vyloučit...; Jinými slovy...chápu to správně, tedy můžete to vyloučit, že..., Jinými slovy tady se shodnete...*

Pobídky, hypotézy, námitky vycházející z předchozích výroků, hostů z jiných médií atd. (pozice „provokatér“): *Chcete říct, že kdyby vám nerostly preference, že byste nebyl loutkou kmotrů? Hrozí toto, Jane Farský, za starosty, pokud... kdybych vám namítl, že je to téměř nerealistické; A kdybych vám namítl, že [eeee] (výjimečně se objevil hezitační zvuk), Miroslave Kalousku...*

Důsledné doptávání faktů, snaha o získání odpovědi na zadanou otázku, snaha přimět k zaujetí pokud možno jednoznačného stanoviska, vyvozování otázek z předchozích odpovědí; kladení často zjišťovacích otázek (které umožňují lepší kontrolu průběhu debaty): *Kde máte tvrzení pro to, že AB je kmotrem? Vojtěchu Filipe, já ji tedy slyšel... můžete mi nejdříve odpovědět na tu otázku, jestli byste..., protože tady PB tvrdí, že jste nevyloučil...; Takže vyloučil, nebo nevyloučil, měl jsem na začátku pocit, že jste ji vyloučil, teď jste ji nevyloučil; takže se skutečně nemůže stát, že...? Stále jsem si nebyl jist, jestli...; Pane předsedo, odpovíte mi na tu otázku, nebo neodpovíte? Ale za to mohou ty politické strany, které byly u vlády, proto se ptám, jestli ta nesete spoluzodpovědnost; ptám se potřetí a možná, že naposled (přítomna i ironie); Můžete mi rozřešit tento koaliční spor?*

Citace slov oponenta: *Počkejte, pane Bartoši, Andrej Babiš říká...*

Výtka, pokárání: *Vy jako ministr školství jste mohl navýšit...; Myslíte, že ty strany, které mají nějakou delší tradici, že jste pro to udělali maximum?* (spolu se suprasegmentálními prostředky vyznívá pochybovačně, káravě)

Vyjádření pochyb: *Mohu se znovu zeptat na to, kde berete důkaz, že to není pravda?*

„Vkládání do úst“: *Vy znáte ODS, vy jste přece předseda KSČM, vy tedy můžete vyloučit...*

Vlastní hodnocení situace, shrnování, kladení akcentu: *to je zajímavé, že si předhazujete, kdo bude vládnout s Babišem: toto označení je mimo patřičný registr debaty; před protagonistou působí amatérsky, nezdvořile, jako by moderátor na chvíli vypadl z role; k M. Kalouskovi: Vy jako politický matador, myslíte si, že ta nová poslanecká sněmovna...; Zdá se, že letošní volby mají zásadní téma: vyhraje antiestablishment; Pane předsedo, ptám se vás na možnou politickou krizi...což je zásadní téma; jedna věc, která je důležitá, pokud vy se dostanete...; Myslel jsem, že spíše svými odpověďmi budete vylučovat možnou politickou krizi po volbách, a aniž bych chtěl odrazovat lidi od voleb, ale zatím se zdá, že vašimi výroky spíš nás ta politická krize čeká; takže žádný důkaz, že je loutkou kmotrů, nemáte; To jsou chronické problémy, o nichž se politici baví x let; Chcete tím říci, ne, vy kohokoliv obviníte ze lži; A*

proto na poslední chvíli protestovali i představitelé vysokých škol (hořké konstatování); Tak to znamená, že v této vládě musí být jen hnutí ANO...

Výrazné je zde, tak jako i v jiných politických debatách, **přerušování replik** („skákání do řeči“). V rámci tohoto typu diskuse se uplatňuje tzv. dvojí řád střídání replik (moderátor-host, hosté navzájem), z něhož mj. vyplývá právě i vzájemné skákání do řeči všech aktérů, typické právě pro politické diskuse. VM uplatňuje své právo řídit debatu; přerušuje repliky (klidně i uprostřed), cítí se oprávněně, legitimně, zastavuje jednotlivé mluvčí (např. zcela ignoruje jednu repliku TO, který chce pokračovat ve své řeči) a udílí slovo (i komentovaně: *Pane předsedo Filipe, který dostanete záhy otázku; Miroslave Kalousku, vy jste už dvakrát reagoval na zdravotnictví, s dovolením vedle by mohl promluvit IB*), **moderuje se silnou pozicí** (upevňování výroky jako *Ano, to je to, na co jsem se ptal v úvodu, pane předsedo Miroslave Kalousku; o čem bude, jak jsem se ptal Petra Fialy – potvrzování vlastního přístupu; téměř křičí: stačí, abyste mi odpověděl, VM a L. Zaorálek se překřikují; Ne ale vy jste mi teď odpověděl na jinou věc, na kterou jsem se neptal; zcela v jeho režii je okamžik: Můžete jen zvednout ruku, vteřinku, kdo by odmítl... necht' zvedne ruku, prosím; To je právě, na co jsem se ptal, jestli ten střet systému a antisystému může znamenat... a následuje apoziopse (nedokončení výpovědi), což ho naproti tomu oslabuje; Promiňte, každý odborník na zdravotnictví vám řekne: ...; brání své stanovisko: Počkejte, to nejsou spekulace, jestli třeba Česká republika, promiňte...; To je to, na co se vás všech ptám; Nechápu, proč tak zuřivě gestikulujete, když už jste odpovídal). Reaguje na tzv. kusejrování politiků (zamlžování, odchylování od tématu, neodpovídání na položené otázky...).*

Charakteristické pro VM je opakované užívání výrazu počkejte; v pragmatistickém pohledu lze toto *počkejte* hodnotit v kombinaci s danými prozodickými prostředky až jako okřiknutí: *počkejte ale, pane předsedo, zůstanu-li u té povolební reality; počkejte, vy nemůžete mluvit za Vojtěcha Filipa*. Další užívání výrazu při odebrání, resp. udílení slova je *pardon* nebo *promiňte* (*Promiňte, ale vy, Ivane Bartoši, můžete být bráni jako antisystémová strana, protože...*) Je zřejmé, že udílení slova, otázky na konkrétní hosty má moderátor předpřipravené a operativně se schématem v průběhu debaty pracuje.

Debata se neodvíjí dle jeho představ a není pod jeho kontrolou jen chvíli, kdy racionální stránku věci ovládne více emocí hostů (on sám nedomluví, co chce, jen uvede slovem *Ano* následující repliku; *Ale promiňte...* jeho repliku přeruší host; *Ale promiňte, není tady dvacet let...* následuje nezřetelná řeč, skákání do řeči a souběžné mluvení VF a VM; VM: *Andreji Babiši...*, M. Kalousek chce slovo a VM je ustoupí: *No jo a --- ale, promiňte*, následuje apoziopse; *Ptám se na to...*, ale je přerušen AB).

Objevuje se i explicitní metakomentář vpádů do řeči od účastníků diskuse (*já bych to dopověděl, necháte mě domluvit...*)

Příklady návaznosti replik a udílení slova:

1. TO: *Jestli můžu reagovat* (+ neverbální signály); VM: *Stručná reakce TO*
2. MS: *Promiňte, já to ještě dořeknu*; VM: *Ano*
3. PF: *Já to domluvim*; VM: *ne ne dovolte*; PF reaguje nelibě

Z hlediska tematického a narativní struktury debaty VM velmi dobře (např. v momentě, kdy přicházejí později než ostatní dva hosté: *Podívejte se, ale on už přichází*) a bryskně (místy až agresivně – souvisí s uvedeným přerušování replik) reaguje, navazuje pohotově, připraveně a plynule, **dosahuje kohezní**

provázanosti a celkové koherence debaty; pokud má pocit, že nedostává patřičné odpovědi; zcela téma změni; věcně přesně navazuje na slova hostů; klade jasné otázky, argumentuje věcně. Tematicky je mj. patrná a VM postulovaná opozice *systém/antisystém*. Metajazykově komentuje nežádoucí tematické změny: *To už dáváte teď jiné téma, Lubomíre Zaorálku a Pavle Bělobrádku či změny zamýšlené: Dovolíte-li, pánové, posunu ještě to téma toho...; Dovolte, zdravotnictví je zvláštní téma, od toho odvádíte; Když tedy odbíhám, proč...?; Já se pokusím znovu dostat ke zdravotnictví...*

Kontroverznější momenty debaty:

silný výrok: (oznamovací věta) *Chcete se zapsat do historie jako první trestně stíhaný premiér ČR –* (potlesk publika) lze interpretovat jako snahu o objasnění informace, ale i jako jistou snahu o show, imponování publiku; zároveň tím VM dosahuje diskurzivní převahy, tzv. ohrožuje Babišovu tvář (také výpověď *Pavel Bělobrádek a pak Andrej Babiš, protože jaký máte vlastně koaliční potenciál, pane Babiši – , když tak posloucháme ty reakce* (vznívá až výsměšně).

Konflikt s A. Babišem (vícekrát): VM: *Je to pravda*, AB se brání, vyjadřuje nesouhlas, VM: *Já říkám pravdu, že jste kritizoval ...; Pane předsedo, paklík těchto papírů každému ukazujete už dva měsíce po všech televizích, prosím pěkně* (zesměšnění; viz reakce publika); VM: *Já se odvolávám na... zdroj, z kterého jasně vyplývá... vy řeknete, že to je lež*, AB: *ne ne*; VM: *ano ano ano*

Ironie, vtíp, zesměšnění, poučování, vysvětlování; konflikt s TO: *Víte, když chcete něco zvětšovat nebo zvyšovat, tak byste měl vědět z jaké úrovně, byť jste předseda...* (v reakci na slova T. Okamury); *Počkejte, člověk nemusí vědět všechno, ale měl by studovat vlastní program; Pane předsedo, omlouvám se, jak zněla otázka?; Jenom si dovolím upozornit, pane předsedo, že otázka, když si ji jazykově rozebereme, na jaké procento by se měl zvýšit na jaké procento HDP... replika TO... vy ani neznáte to procento, které je v současnosti; To, že se ve zdravotnictví krade, neznamená, že se zvýší procento výdajů; Promiňte, v každé normální firmě, ve které jsem byl, tak vidím, že (na základě útoku ze strany TO)... ale to jste mi neodpověděl, pojďme tedy k TOP 09... a následuje změna tématu; VM Okamurovi odebírá repliku (tzv. konverzační násilí; třebaže ten by chtěl hovořit dále); *Což byste měl vědět vy jako politolog...**

Naproti tomu doplňuje slova do repliky P. Bělobrádky, což slouží jako prostředek komunikačního souladu, chová se kooperativně.

Z moderátorem užívaných jazykových prostředků nevyplývá, že by jeho záměrem bylo vyvolat mezi účastníky spor; několik konfliktních míst nicméně v debatě přítomno je (některá jsou vyvolána útoky účinkujících, některé mohou být hodnoceny jako snaha o show, o spektakulární zapůsobení na publikum/voliče. Debatéry vhání vysloveně do úzkých zřídka (A: Babiš, T. Okamura), stejně jako do vzájemných střetů. Řídí pevně sled diskuse, někdy ale zaujímá pozici „provokátora“. Nestojí v pozadí, je rovnocenným členem diskuse. Obecně lze konstatovat, že **respektuje konverzační i kooperační maximy kvality, kvantity, relevance i způsobu** a totéž se snaží regulovat u debatujících hostů.

4. Nonverbální komunikace moderátora

Moderátor **zachovává po většinu debaty vážnou a bezpříznakovou mimiku**. Typickým mimickým projevem je sraštění čela a vážný výraz očí spojený s neutrálním výrazem oblasti úst. VM disponuje poměrně bohatým rejstříkem gest vesměs neutrálního charakteru. Kontroverznější gesta, jako je „vypichování“ (až hrození) ukazováčkem při rozporování tvrzení se vyskytují v omezené míře a jsou distribuována vůči aktérům debaty rovnoměrně. Většina gest jsou běžná řečnická gesta, žádné z nich nevybočuje ze zažité gestiky českého kulturního prostoru. V našem sociokulturním prostředí lze většinu gest VM vnímat jako umírněná, běžná, někdy důraznější, což souvisí také s charakterem veřejné promluvy a rolí moderátora vypjaté politické debaty.

Distribuce mimických projevů a gestiky během promluv jednotlivých aktérů nemění svůj charakter.

Nedochází k tomu, že by u promluv některého z hostů docházelo také ke změně intenzity gestiky či mimiky a apriorním nonverbálním „komentům“ tohoto mluvčího nebo jeho odmítání. Není tak patrné stranění prostřednictvím nonverbální komunikace. Mimické projevy, které je možno vnímat jako výrazně pozitivní, nebo výrazně negativní se objevují jen minimálně (např. v 1. minutě se moderátor usměje nad vlastním přetřknutím v úvodním slově). Usmívá se také při uvedení Zaorálka, který nepřichází. Informaci, že „společně s Andrejem Babišem přijdou na poslední chvíli“ doprovodí sarkastickým úsměvem a podtrhujícím gestem rukou.

Václav Moravec užívá relativně bohatý rejstřík gestikulace rukama. Od neutrálnějších (viz výše), po důraznější. Ta používá zejména, pokud doplňuje promluvu hosta, nebo ji rozporuje. Z hlediska transakční analýzy často doprovázejí promluvu vedenou shora- dolů (Erick Bern označuje jako interakci dospělý- dítě), například při reakci na promluvu P. Fialy: „...to byste měl jako profesor politikologie vědět...“ (viz níže)

Gestická práce rukou moderátora je bohatá; sahá od semknutých dlaní signalizujících spokojenost a spolupráci (níže vlevo doprovodena spokojeným a pobaveným úsměvem), po kategorické ukazování kategorií (sekání) při vyjmenovávání argumentačních kritérií.

Pro konfrontaci hostů s některými fakty či výroky předčítá tyto VM z papíru. Prezentace faktů tak působí přesvědčivěji a jejich čtení je také legitimizuje. Moderátor má během čtení citací výroků vždy neutrálně vážný výraz bez nonverbálních „komentů“ k jejich obsahu.

Méně často se objevují emotivnější gestikulační výrazy, jako jsou ruce semknuté „do lodičky“ zejména při vsuvce do promluvy hosta (vlevo dole), nebo „prosící ruce“ doprovobené silným mimickým výrazem (vpravo dole) při prosbě o návrat k tématu.

Obecně je gestika VM v převážné míře **neutrální povahy**. Mimika vykazuje potlačování emocí, výraz obecně spíše neutrálně- seriózní. Jen v několika málo momentech je gestikulace emotivně výraznější, nelze ji ale vnímat jako výraz pozitivního nebo negativního stranění některému z hostů, spíše jako proctičení daného momentu.

5. Příznakovost řeči kamery a střihu

U práce kamery a střihu jsme se zaměřili na příznakovost/ neutralitu záběrů na jednotlivé aktéry debaty; zda nejsou hosté zabíráni v nepřirozeném detailu, v podhledu či nadhledu, případně, zda nedochází k disproporcii zachycení jejich promluv v synchronu/ asynchronu a odstřihnutí na jiné aktéry během jejich řeči, tj. zda tito nemají možnost nonverbálně „komentovat“ projev jednotlivých aktérů.

Naprostá **většina záběrů mluvčích je v synchronu** a ve standardním polocelku z přirozeného úhlu záběru. V zásadě všechny počátky promluv hostů jsou synchronní (aktér v obrazu i zvuku). Detailní záběry aktérů nejsou vůbec využívány – je tak zamezeno negativnímu stranění formou těchto příznakových záběrů.

Režie také využívá, ale jen v minimálním rozsahu, záběry „jízdou“. Jde o jediný typ záběrů, které nejsou vedeny ze standardní výše, ale z podhledu. Avšak obsahově jde buď o záběr na moderátora, nebo všechny hosty. Nelze je tak vnímat jako stranící a zvýhodňující některého z hostů (ze své povahy tento typ záběru zabíraného aktéra sémanticky vyvyšuje). Při vstupu moderátora do řeči mluvčího dochází zpravidla k odstřihnutí na moderátora, nebo celek do sálu. Naprostá většina promluv je doprovázena záběrem na promlouvajícího. Jen v případě moderátora jsou v několika případech také zařazeny prostřihy na hosty, o kterých se zrovna mluví.

Při promluvě hosta pořadu je v naprosté většině případů zobrazen samotný mluvčí v synchronu. Jen v omezené míře se objevují ozvláštňující záběry více hostů. Někdy se tak děje při předávání slova, jindy, když se mluvčí vyjadřuje k některému ze zabraných hostů.

Práce se stříhem je během promluv politických aktérů velmi úsporná, řeč kamery tak zůstává většinou bezpříznaková. Ohnisková vzdálenost zůstává standardní – přirozená vzdálenost od mluvčího. Jen minimálně dochází k „odstřihnutí“ záběru ze synchronu na jiného hosta a jeho nonverbální reakci na projev promlouvajícího.

Děje se tak například ve 24. minutě během promluvy Farského na tvář T. Okamury, když promlouvá o antisystémových stranách, poté následuje „odstřihnutí“ i na tvář A. Babiše. Ve 28. minutě je využito „odstřihnutí“ během promluvy V. Filipa krátce na Bělobrádka. Podobně v 15. minutě 2. hodiny je zachycen Kalousek postojem a mimicky nesouhlasně reagující na promluvu L. Zaorálka (viz výše vlevo).

Ilustrující záběry - pohledy do publika, případně větší celek scény, na které hosté stojí, se objevují jen minimálně a buď v momentě promluvy moderátora, nebo při delší promluvě některého z lídrů. Nedochází jimi ke zvýhodňování/ znevýhodňování některého z mluvčích.

Celkově lze práci kamery i stříhu během Superdebaty považovat za objektivizačně bezpříznakovou a nestranně popisnou.

Autoři analýzy

PhDr. Tomáš Trampota, PhD.

Autor přednáší *Media and Cultural Analyses* na New York University in Prague. Byl ředitelem Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a proděkanem tamtéž. Byl spoluzakladatelem a předsedou Central and Eastern European Network v rámci European Communication Research and Education Association. Je autorem knih *Zpravodajství* a *Metody výzkumu médií*.

PhDr. Tereza Klabíková Rábová, PhD.

Absolvovala obor mediální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Vědecky se zabývá lingvistikou a jazykovou kulturou. Mimo jiné přednáší *Kulturu mluveného projevu* a *Komunikaci s médii* na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Je autorkou řady odborných statí a analýz.